

Genç

halkaları

hadis
halkaları

Hadis Halkaları – GENÇLİK

Hadis ve Sünnet'e Dair

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Allah'a hamd, Resûl-i Ekrem'ine, onun âl ve ashâbına salât ü selâm olsun.

Hz. Peygamber'in dini anlama ve yaşamadaki yerini tam olarak kavramadan, onun sünneti ve hadislerinin önemini anlamak zordur. Her şeyden önce Allah'ın Kitabı'nın tebliğ edicisi ve en iyi tercümanı olan Hz. Peygamber, bir Müslüman için yegâne hayat ölçüsü ve en mükemmel şahsiyet örneğidir. Nitekim Allah (c.c.), 'Gerçekte Allah Resul'ünde sizin için güzel bir örnek vardır.'¹ buyurmaktadır. Yüce Allah, Hz. Peygamber'in tüm inananlar için örnek olduğunu söylediğine göre, kendisinden sonraki kuşaklar onun bu örnekliliğini hayatlarına nasıl yansıtacaklar? Bu sorunun cevabı, her şeyden önce Hz. Peygamber'in mirasının doğru ve eksiksiz bir şekilde korunmasıyla mümkün olabilir. Bu sebeple, İslam toplumunun erken dönemlerinden itibaren, Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarını kaydetmeyi bir görev olarak gören İslam alimleri, bu konuda titizlikle çalışmışlardır. Sünnet ve hadis mirası, ilk nesilden itibaren Müslümanların ibadet ve ahlâka dair hususlarda olduğu gibi günlük yaşantılarında ortaya çıkan sorunların çözümünde de vazgeçilmez bir başvuru kaynağı olmuştur.

İslam'ın ilk dönemlerinden günümüze, 'sünnet' ve 'hadis' terimlerine atfedilen anlamlar değişiklik göstermiştir. Sözlük anlamına uygun olarak sünnet daha çok davranış ile ilgili bir kavram olarak görülürken; hadis, sözlü ve yazılı rivayetlerin adı olarak anlaşılmıştır. Bu çerçevede Hz. Peygamber'in söz ve fiillerinin sözlü rivayetleri hadis, uygulanagelen söz ve filleri de sünnet adını almıştır.

Sünnet, Kur'an'ı hayata aktaran bir vasıta olmanın yanında, Müslümanların varlık, bilgi ve değer tasavvuruna da kaynaklık eder. İslâm toplumlarının bölge, ırk, soy, yapı ve kültür farklılıkları ne olursa olsun ortaya koydukları maddî ve manevî bütün eserlerde Kur'an'ın ve sünnetin izleri vardır. İslâmiyet'in kısa sürede dünyaya yayılmasında, yerleştiği bölgelerde sürekliliğinin sağlanmasında, farklı kültür ve coğrafyalarda yaşayan mensupları arasında ortak bir yaşama biçiminin oluşmasında Sünnet-i Nebeviyye'nin rolü büyük olmuştur. Sünnet aynı zamanda asr-ı saadeti şimdiki zamana taşıma gayretinin de ana vasıtası olarak görülmüştür.

Resûl-i Ekrem'i (sav) bütün yönleriyle yeni nesillere anlatmasının yanı sıra onun (sav) sünnetini çağlara taşıyan en önemli vasıta olarak hadis, erken dönemlerden itibaren İslâm ümmetinin ilgi odağı olmuştur. Din ve dünya tasavvuruna ilişkin pek çok rivayet, muazzam bir külliyata dönüşmüş, zengin bir literatüre vücut vermiştir. Hadis âlimleri, bir yandan Resûl i Ekrem'in (sav) hadis mirasını aslına uygun bir biçimde aktarmaya çalışırken, diğer taraftan sünnetin ilke ve değerlerini yaşanır kılmak için çaba göstermişlerdir. Hadis tarihi boyunca klâsik hadis kaynaklarımızı anlamak ve yorumlamak için gösterilen çabaların bir bakıma metin ile hayat arasında köprü kurmaya yönelik olduğu söylenebilir.

Hadislerin mesajını kendi zamanlarına taşıma ve güncelleme gayreti, her çağdaki Müslümanları harekete geçirmiştir. Bu maksatla hemen her dönemde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışma

¹ Ahzâb, 33/21.

Sevgili Peygamberimiz (sav) tarafından sergilenen örnek tutum ve davranışları, onun (sav) söz ve hadislerindeki mesajları; kısacası onun (sav) çağlar üstü örneklğini sade ve anlaşılır bir dille günümüz insanına ulaştırmayı amaçlayan bir çabanın ürünüdür.

Bu çalışma, hadis ilminde uzmanlaşmış heyetler tarafından hazırlanan '*Hadislerle İslam (Diyanet Yayınları)*' ve '*Riyazussalihin Şerhi (Erkam Yayınları)*' kitaplarından faydalanılarak hazırlanmıştır.

1. HADİS-İ ŞERİF

“عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رِضَا الرَّبِّ فِي رِضَا الْوَالِدِ وَسَخَطُ الرَّبِّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ.”

Abdullah b. Amr'ın naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Rabbin hoşnutluğu anne babanın hoşnutluğuna bağlıdır. Rabbin öfkesi ise, anne babanın öfkesine bağlıdır.” (Tirmizî, Birr, 3)

Açıklama:

Hadis kitaplarının tamamı, kişinin anne ve babası ile olan ilişkilerini düzenlemek için söylenmiş pek çok hadis ihtiva eder. Hadislerde iyilik manasındaki "birr" kelimesi tercih edilmiştir. Yine pek çok yerde anne babaya karşı gelmek ve onların haklarını korumamak da bu kelimenin zıddı olan "ukûk" kelimesiyle ifade edilmiştir. Aslında hadiste geçen "birr", dünya ve ahiretteki tüm iyiliklere ve güzelliklere işaret eder. Dünyada hidayete ermiş olmak, nimet içinde olmak ve hayırlarla kuşatılmak iyiliğin değişik tezahürleridir. Âhret günü cennette ebedî mutluluğu elde etmek de bu kelimenin kapsamı içerisindedir.

"Birr" kelimesi anne ve babaya gönülden bağlılığı, onların kalplerini kırmamayı, onlara yaşlılıklarında kol kanat germeyi ifade eder. Bu davranışlar aynı zamanda Allah'a itaatın de bir ifadesidir. Denilebilir ki ana babaya iyilik etmek, insanı Allah'ın hoşnutluğunu kazanmaya götürür.

Bunun tersi olan isyan ise, anne babanın hakkını çiğnemek ve bağları koparmaktır. Zaten "birr" kelimesinin zıddı olan "ukûk" kelimesi aslında koparmak, parçalamak anlamına gelir. Anne babaya karşı çıkmak onlarla olan bağı koparmak demektir. Allah Teâlâ, anne babaya "isyandan asla hoşlanmaz.² Âlemlerin Rabbi, kıyamet gününde ebeveynine baş kaldıranın yüzüne bakmayacak,³ onu cennetine almayacaktır.⁴ Peygamberimizin ebeveyne karşı isyankâr olmamayı öğütleyen cümleleri de aynı kesin üslûbu taşır. Onun, “Size büyük günahların en büyüğünü söyleyeyim mi?” buyurduktan sonra, “Allah’a ortak koşmanın hemen ardından “anne babaya isyan ve eziyet etmeyi sayması gayet düşündürücüdür.⁵ Bütün bu uyarılarda geçen “ukûku”-l-vâlideyn”tabiri, anne ve babaya kabalık ve hürmetsizlik etmek, onların sözlerini hiçe saymak ve asi bir tavırla kalplerini kırmak anlamlarına gelmektedir. Elbette ebeveynin bakımlarıyla ilgilenmemek, ihtiyaçlarına sahip çıkmamak, onları yalnızlıklarına terk etmek ve arayıp sormamak da bu ifadenin kapsamına dâhildir.

Kendisinin küs olduğu bir akrabayla iletişimini kesmesi için evlâdına baskı yapan ve “sütünü helâl etmeyen” bir annenin ya da ticaretinde onun öngördüğü şekilde hileli işlere karışmadığı ve sözünden çıktığı için evlâdına “hakkını haram eden” bir babanın bu isteklerini yerine getirmek söz konusu olamaz. Her iki taraf için de Allah’a itaat asıldır ve ilişki Allah’ı hoşnut etmekte düğümlenmektedir. Elbette evlât, ebeveynin helâl ve haram konusundaki ikazlarına

² Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 20-21

³ Neşâî, Zekât, 69.

⁴ Neşâî, Eşribe, 46

⁵ Buhârî, Edeb, 6

uymakla mükelleftir. Zira bu, aynı zamanda Allah'ın koyduğu sınırlara boyun eğme anlamı da taşımaktadır.

Dolayısıyla, anne ve babaya iyiliği tavsiye edip, onları kötülükten alıkoymaya çalışmak da evlâdın vazifesidir. Arada bulunan yaş ve statü farkı, bu görevi samimi ve nazik bir şekilde yerine getirmeye engel değildir. Bu konuda bıkmadan ve kabalaşmadan babasını doğruya çağırın⁶ ama onun oldukça ağır tavırları sonucunda uzaklaşmak zorunda kalan⁷ “babamız İbrâhim”⁸ en güzel örnektir.

Bu çerçevede, “Rabbin hoşnutluğu anne babanın hoşnutluğuna bağlıdır. Rabbin öfkesi ise, anne babanın öfkesine bağlıdır.”⁹ hadisi, üzerinde iyice düşünülmesi gereken bir hadistir. Çocuklar ve anne babaları arasındaki ilişki Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için bir vesile kabul edilirken, insanın dünyevî arzuları çerçevesinde bunu bir maddî ilişkiler ağına dönüştürmesi şaşırtıcıdır. İnsan, sevdikleriyle kurduğu ilişkinin Rabbine olan ilgisini köreltmemesi yolunda, “Ey iman edenler! Mallarınız ve evlâtlarınız sizi, Allah'ı zikretmekten alıkoymasın. Her kim bunu yaparsa, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir.”¹⁰ şeklinde ilâhî bir ikaz alır.

Hayatın son deminde ebeveynin yetkili ve dirayetli günleri sona ermiş, çocuk için ilişkinin ağırlığını yüklenme zamanı gelmiştir. Bir bakıma ettiklerini biçmeye başlayan anne baba her zamankinden çok şefkat ve anlayış beklerken, evlâda düşen, günbegün hassaslaşan bu iki kalbe en nazik şekilde davranmak ve böylece Peygamber bedduası almamaktır: “Anne babasından birisinin ya da her ikisinin ihtiyarlığında yanlarında bulunup da cennete girmeyi başaramayanın burnu yere sürtülsün!”¹¹

Adı fedakârlık ve sevgi ile özdeşleşen bir anne ise, Sevgili Peygamberimizin ifadesiyle “kendisine iyilik yapılmasını en çok hak eden kişidir.”¹² Allah Resûlü, farklı bir dine mensup olsa bile çocuğu ile güzel bir ilişki sürdürmek isteyen anneye engel olunmaması, hatta evlâdın ona izzet ve ikramda kusur etmemesi gerektiğini belirtir.¹³ İyiyi ve doğruyu öğütleyen bir annenin karşısına dikilip isyankâr bir tavır ile saygısızlık etmeyi kesinlikle yasaklarken,¹⁴ cennetin anneye bir adımlık mesafede olduğunu hatırlatır.¹⁵

Diğer taraftan bir çocuk için baba, hayatın sıkıntılarıyla baş edebilme yolunda en yakın örnek ve dayanaktır. O, sadaka ecriyle evine rızık taşınmasıyla da¹⁶ her türlü olumsuz etkiye karşı ailesine siper olmasıyla da¹⁷ Peygamberimizin övgüsüne mazhar olmuştur. Babalık, sadece

⁶ En'âm, 6/74

⁷ Tevbe, 9/114.

⁸ Hac, 22/78.

⁹ Tirmizî, Birr, 3

¹⁰ Münâfikûn, 63/9.

¹¹ Müslim, Birr, 9

¹² Buhârî, Edeb, 2

¹³ Buhârî, Edeb, 7

¹⁴ Buhârî, Rikâk, 22

¹⁵ Nesâî, Cihâd, 6.

¹⁶ Buhârî, İmân, 41

¹⁷ Ebû Dâvûd, Sünnet, 28-29

evlâdının sırtını giydirip karnını doymak değildir elbet. Aynı zamanda ömür boyu kendisine nispet edilerek çağrılacak olan¹⁸ bu emanet için titreyen hassas bir yürektir.

Unutulmamalıdır ki Peygamber Efendimiz, “Anne baba, kişinin cennete girmesine vesile olacak en yüce kapılardan birisidir. Bu kapıdan girme fırsatını kaybetmek ya da değerlendirmek artık senin arzuna kalmış!”¹⁹ buyurmuştur. Duamız her zaman, “Rabbimiz! Hesap görülecek günde, beni, ana babamı ve inananları bağışla.” olmalıdır.”²⁰

Hadis-i Şerif'ten Öğrendiklerimiz

1. **Anne Babayı Razi Etmenin Önemi:** İslam'da anne ve babaya saygı ve itaat, Allah'ın rızasını kazanma yoludur. Anne babaya iyi davranmak, onların haklarını korumak ve onlarla iyi ilişkiler geliştirmek, Allah'ın hoşnutluğunu elde etmenin önemli bir yoludur.
2. **Anne Babaya Karşı İsyanın Sonuçları:** Anne babaya karşı gelmek ve onların haklarını ihlal etmek, sadece dünyevi ilişkileri bozmakla kalmaz, aynı zamanda Allah ile olan ilişkiyi de olumsuz etkiler. Bu tür davranışlar, kişinin hem dünya hem de ahiret hayatında olumsuz sonuçlara neden olabilir.
3. **Anne Babaya Hürmetin Dini Boyutu:** Anne ve babaya iyilik yapmak, aynı zamanda Allah'a itaat etmenin bir göstergesidir. İslam'da aile ilişkileri sadece dünyevi anlamda değil, uhrevi açıdan da önemlidir. Bu ilişkiler, kişinin dini sorumluluklarını yerine getirme şeklinde de etkili olur.

---

¹⁸ Ahzâb, 33/5

¹⁹ Tirmizî, Birr, 3

²⁰ İbrâhîm, 14/41.

2. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:

“لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ، وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ، وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ.”

Cübeyr b. Mut'im'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “İrkçılığa çağıran bizden değildir. İrkçilik davası uğruna savaşan bizden değildir. İrkçilik davası uğruna ölen bizden değildir.” (Ebû Dâvûd, Edeb, 111-112)

Açıklama

Arapların “asabiyet” adını verdikleri, aynı soydan gelenlerin ve aynı kabileye mensup olanların bir arada hareket etmesini sağlayan dayanışma ve kabilecilik ruhu oldukça kuvvetli idi. “Yâ Resûlallah! İrkçilik nedir?” diye sorulduğunda Allah Resûlü asabiyeti, “Zalim de olsa kendi kavmine arka çıkmandır.”²¹ şeklinde tanımlamış ve asabiyet, ümmeti felâkete götürecek davranışlar arasında sayılmıştı.²² İrkçilik kadar geniş bir kavram olmamakla birlikte asabiyet, soy üstünlüğünü ve kabileciliği öngörüyordu.

Allah Resûlü, asabiyet ruhundan kaynaklanan ve Araplar arasında yıllardır süren çekişmelerin, kabile savaşlarının, kan davalarının yerini İslâm kardeşliğine bırakması için çaba gösteriyordu. Bunu gerçekleştirmek için din duygusunun soy, kabile, ırk gibi belirleyici özelliklerin hepsinin üzerinde olduğunu vurgulayarak, dinin birleştirici ve bütünleştirici özelliğini öne çıkarıyordu. İslâm'ın ilk Müslümanları kimi zaman bu ilkeyi unuttuklarında, Allah Resûlü eski alışkanlıklarına dönecekleri kaygısıyla hemen onları uyarılmış ve kardeş olduklarını hatırlatmıştı. Bunun örneği, Benî Mustalık Gazvesi esnasında yaşanmıştı. Biri ensardan biri muhacirlerden iki genç kavga etmiş, sonrasında her iki taraf, “Yetişin ey muhacirler!” ve “Yetişin ey Ensar!” şeklinde bağırma başlamışlardı. Allah Resûlü, olayı duyduğunda, “Bu câhiliye çağrıları da nedir?” diyerek bu ayrılıkçı hareketlere tepki göstermişti. Sonrasında da onlara kayıtsız şartsız kabileye itaati, onu savunmayı ve kabile taassubunu değil de İslâm kardeşliğini tavsiye eden şu sözleri söylemişti: “Kişi zalim de olsa, mazlum da olsa din kardeşine yardım etsin. Eğer kardeşi zalimse, onu engellesin. Çünkü zalimi yaptığı işten döndürmek ona yapılacak bir yardımdır. Eğer mazlum ise ona yardım etsin!”²³ Hz. Peygamber, bu şekilde üstünlük ifade eden her türlü özelliği bertaraf ederek, kan bağından kaynaklanan kardeşliğin ötesinde bir din kardeşliği oluşturmak istemiştir. Esasında İslâm dini her türlü ırk farklılığının üzerine din birliğini koyarak müminleri kardeş ilân etmiştir.²⁴

Kur'an'ın ortaya koyduğu evrensel ilkeye göre bütün insanlar, tek bir anne ve babadan; yani Âdem ile Havva'dan dünyaya gelmişlerdir. Yüce Allah bu gerçeği şöyle dile getirmiştir: “Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık. Birbirinizle tanışmanız için sizi kavim ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır.”²⁵ Buna göre aynı asıldan gelen

²¹ Ebû Dâvûd, Edeb, 111-112.

²² Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, XI, 74.

²³ Müslim, Birr, 62

²⁴ Hucurât, 49/10.

²⁵ Hucurât, 49/13.

ve temel biyolojik özellikleri aynı olan insanlar arasında bir üstünlük veya aşağılık söz konusu olamaz. Çünkü İslâm'a göre hangi ırktan veya sosyal katmandan olursa olsun bütün insanlar eşittir. Hiç kimse bir başkasını ırkından veya renginden dolayı ayıplayamaz. Nasıl olabilir ki? Zira hiç kimse kendi iradesiyle ırkını veya rengini seçmemiştir. İnsanları, iradeleri dışındaki özelliklerinden dolayı kınamak, ayıplamak, aşağılamak ya da tam tersi yüceltmek hem insanlığa hem de Yüce Yaratıcı'ya karşı saygısızlıktır.

Peygamber Efendimiz, bir başka hadisinde de câhiliye Araplarının soy ve kabilelerini gurur ve kibir aracı olarak kullanmalarını eleştirerek, üstünlük ölçüsünün ancak takva olabileceğini şu şekilde ifade etmiştir: "Ey İnsanlar! Allah sizden câhiliye gururunu ve atalarla övünme âdetini gidermiştir. İnsanlar iki gruptur: İyi, takva sahibi, Allah katında değerli kişi ve günahkâr, bedbaht, Allah katında değersiz kişi. İnsanlar Âdem'in çocuklarıdır. Ve Allah Âdem'i topraktan yaratmıştır..."²⁶

Kıyamet günü insanlar ırklarından veya kabilelerinden değil, inanç ve amellerinden sorguya çekileceklerdir. Bedenlerine ve mallarına değil, kalplerine ve amellerine bakılacaktır.²⁷ İnsanlar Allah'ın huzuruna geldiklerinde herkes kendi ameliyle baş başa kalacak, soy sopun hiçbir önemi olmayacaktır. "Sûr'a üfürüldüğü zaman (işte) o gün ne aralarında soy sop yakınlığı kalacak, ne de birbirlerini arayıp soracaklardır."²⁸ âyeti bu hakikati gözler önüne sermektedir.

Burada şunu da hatırlatmalıyız ki İslâm, meşru ölçüler içerisinde olmak kaydıyla kişinin kendi kavim ve kabilesini sevmesini caiz görmüştür. Dinimiz tarafından yasaklanan ise kendi ırkını, diğerlerinin üstünde ve ayrıcalıklı görerek soyunu ve nesebini övünç kaynağı yapmaktır.²⁹

Kavmini sevmekle, kavmiyetçilik davası gütmek ayrı şeylerdir. Nitekim bir defasında Hz. Peygamber'e, "Yâ Resûlallah! Kişinin kendi kavmini sevmesi kabilecilik/ırkçılık sayılır mı?" diye sorulmuş ve o, "Hayır. Lâkin kabilecilik/ırkçılık, kişinin kendi kavminin haksız davranışına arka çıkmasıdır." şeklinde cevaplamıştır.³⁰ Her insan kavmini ve akrabasını sever, onların başarılarıyla gurur duyar, onlara iyilik ve ihsanda bulunur. Dolayısıyla insanın vatanını, milletini ve devletini sevmesi, milletin başarılarıyla gurur duyması ve ülkesinin kalkınması için çalışması ırkçılık değildir. Çünkü bu, insanın fitratında olan bir duygudur. Mekke'den ayrılarak Medine'ye hicret etmek zorunda kalan Sevgili Peygamberimiz yıllar sonra Mekke'nin fethinde, "(Ey Mekke!) Vallahi sen, Allah'ın arzının en hayırlısı ve bana, Allah'ın arzının en sevimlisisin. Senden çıkarılmış olmasaydım, vallahi seni terk etmezdim."³¹ buyurarak doğup büyüdüğü vatanına duyduğu sevgiyi dile getirmiştir.

İrkçılık veya kabilecilik, esasında hem insanlığa karşı işlenen bir suç hem de Allah'a karşı bir saygısızlıktır. Hz. Âdem'in çocuğu olmakta eşit olan insanların, soylarını esas alarak birbirlerine karşı üstünlük iddiasında bulunmaya hakları yoktur. Üstünlük, ırk, ten rengi, dil veya coğrafyada değil, her an Allah'a karşı sorumluluk bilinci taşımada ve insanı insan yapan

²⁶ Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 49

²⁷ Müslim, Birr, 34.

²⁸ Mü'minûn, 23/101.

²⁹ İbn Hanbel, V, 129.

³⁰ İbn Mâce, Fiten, 7.

³¹ Tirmizî, Menâkıb, 68

evrensel ahlâkî erdemlere bağlılıktadır. Allah Resûlü bu gerçeği meşhur Veda Hutbesi'nde bütün insanlığa şu evrensel mesajla haykırmıştır:

“Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki, Rabbiniz birdir, atanız birdir. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın beyaza üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadadır.”³²

Hadisten Öğrendiklerimiz

1. **Etnik Üstünlük İddialarının Reddi:** Müslüman, her türlü ırkçılık ve etnik üstünlük iddialarını reddetmeli ve bu tür düşüncelerden uzak durmalıdır. İslam, insanların değerini onların ırkı, rengi veya etnik kökeni üzerinden değil, takva ve iyi amelleri üzerinden belirler.
2. **İslam Kardeşliğinin Önemi:** Müslümanlar, İslam'ın getirdiği kardeşlik anlayışını benimsemeli ve tüm insanları eşit olarak kabul etmelidir. İslam, bireyleri kökenleri veya etnik geçmişleri üzerinden değil, imanları ve ahlaki değerleri üzerinden birleştirmeyi amaçlar.
3. **Adalet ve Eşitlik İlkesine Bağlılık:** Müslüman, adalet ve eşitlik ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmalıdır. İslam, her insanın Allah katında eşit olduğunu öğretir ve bireylerin ırk, dil, renk veya soydan kaynaklanan herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmamasını savunur.

---

³² İbn Hanbel, V, 411.

3. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): "لَا تُظْهِرِ الشَّمَاتَةَ لِأَخِيكَ فَيَرْحَمَهُ اللَّهُ وَيَتَّبِلِكَ."

Vâsile b. Eska'nın naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Kardeşinin başına gelen bir şeye sevinip gülme. Sonra Allah ona merhamet edip seni (o şeyle) imtihan eder."

(Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 54)

Açıklama

Dinî değerlerle alay etmeyi yasaklayan İslâm dini, Müslümanları da kendi inanç ve değerlerini korumaları konusunda uyarmıştır. Bundan dolayıdır ki, müminlerden, dinlerini alaya alan inkârcılarla dostluk kurmamaları istenmiştir: "Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi alaya alıp oyuncak edinenleri ve öteki kâfirleri dost edinmeyin. Eğer müminler iseniz Allah'a karşı gelmekten sakının."³³ Dinin ya da Allah'ın ayetlerinin alaya alındığı mekânlarda müminlerin sessiz kalmamaları, böyle durumlarda ortamı terk etmek suretiyle tepkilerini ortaya koymaları öğütlenmiştir: "Oysa Allah size Kitap'ta (Kur'an'da) şöyle indirmiştir ki: Allah'ın ayetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla eğlenildiğini işittiğiniz zaman başka bir konuşmaya dalmalarına kadar onların yanında oturmayın, yoksa kesinlikle onlar gibi olursunuz. Bakın, Allah, münafıkları kâfirlerle birlikte cehennemde toplayacaktır."³⁴

İstihzayı insan onurunu zedeleyen bir tavır olarak gören İslâm dini, Müslümanları da başkalarının inançlarını alaya almaktan ve onların kutsal saydıkları şeylere sövmekten men etmiştir. Zira kişinin kutsal kabul ettiği şeylere yönelik alay ve hakaret içeren davranışlar, aynı zamanda o kişinin onurunu rencide eder. Müslümanlar başkalarının kutsalına sövmek ya da hakaret etmek suretiyle onları kışkırtarak Allah'a sövmelerine sebep olmaktan sakınmakla sorumludurlar. Aksi takdirde böyle bir kışkırtmanın, çamura taş atanın üzerine çamurun sıçraması gibi müminin kendisine dönmesi de söz konusudur. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de Müslümanlara yönelik açık bir uyarı yer almaktadır: "Onların, Allah'ı bırakıp tapıklarına sövmeyin ki, onlar da haddi aşarak, bilgisizce Allah'a sövmesinler."³⁵

İslâm toplumu içerisinde dinî değerlerle ve müminlerle alay etmek, münafıkların bir tavrı olarak karşımıza çıkmaktadır: "(Bu münafıklar) müminlerle karşılaştıkları vakit "(biz de) iman ettik!" derler. Şeytanları ile baş başa kaldıklarında ise, "Biz sizinle beraberiz, biz onlarla sadece alay ediyoruz." derler."³⁶ Bir Müslüman'ın şaka niyetiyle de olsa dinî değerlerle dalga geçmesi ve bunları alay konusu yapması, Kur'an'ın asla tasvip etmeyeceği bir durumdur. Dolayısıyla dinle ya da peygamberle alay etmek Müslüman'a yakışan bir tavır değil; münafık tavrıdır. Bu tür bir davranış iman etmiş bir kişiyi küfre götürebilecek kadar tehlikelidir. Çünkü Allah'a itaatle O'nun dinini alaya almak aynı kalpte bir arada bulunamaz.

İslâm dininde, Müslümanların birbirleriyle olan ilişkilerinde de istihza yasaklanmıştır. Zira İslâm'a göre her ferdin onuru, haysiyeti ve şerefi dokunulmazdır.³⁷ Her ne sebeple olursa olsun

³³ Mâide, 5/57.

³⁴ Nisâ, 4/140.

³⁵ En'âm, 6/108.

³⁶ Bakara, 2/14.

³⁷ Buhârî, İlim, 9

hiç kimse bu değerlerle alay etme ve insanları bu yönden zedeleme ve rencide etme hakkına sahip değildir. Hz. Peygamber'in bu konudaki tavrı çok açıktır. Nitekim ona taklidini yaparak bir kişiden bahseden Hz. Âişe,³⁸ bu davranışı karşısında Resûlullah'ın "Karşılığında bana dünyayı verseler bile, kimsenin taklidini yapmam; bundan asla hoşlanmam." buyurduğunu ifade etmiştir.³⁹

Başkasının söz ve davranışlarını kusurlu görmek veya göstermek amacıyla alay ederek onu küçümsemek, toplumda kardeşlik bağlarını zedeleyen, Müslümanların birbirleriyle olan ilişkilerine zarar veren tehlikeli bir durumdur. İnsanlarla bu şekilde eğlenen kişi, aynı durumun kendi başına gelmeyeceğinin garantisine sahip değildir: "Kardeşinin başına gelen bir şeye sevinip gülme. Sonra Allah ona merhamet edip seni (o şeyle) imtihan eder."⁴⁰ Resûlullah'ın bu uyarısının yansıması kültürümüzde "gülme komşuna gelir başına" şeklinde ifadesini bulmuştur. Yine Hz. Peygamber'in, "Kim Müslüman kardeşini işlediği bir suçtan dolayı ayıplarsa, kendisi de o suçu işlemeden ölmez." 28 şeklindeki hadisi de istihzadan kaçınma noktasında son derece etkileyicidir.

İnsanın fiziksel özellikleriyle eğlenmek kadar, kişiliğine yönelik tahkir anlamına gelebilecek davranışlar da dinimizce yasaklanmıştır. Bu, bazen karakter özellikleriyle bazen de hitap edilmiş biçimiyle ilgili olabilir. Bunların hiçbirisi diğerinden ayrılamaz. Zira kişiyi hoşlanmadığı bir isimle çağırarak alay konusu yapmak, onu toplum içerisinde küçük düşürüp gücendirir. Bu tür küçümseyici davranışlar imanla bağdaşmayan bir durum olarak görülmüş ve Müslümanların birbirleriyle alay etmeleri, birbirlerine çirkin lakaplar takmaları yasaklanmıştır: "Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir namdır! Kim de tevbe etmezse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir."⁴¹ Bu âyetin iniş sebebinin ensardan Ebû Cebire şöyle anlatır: "Resûlullah bizim yanımıza (Mekke'den Medine'ye) teşrif etti. O zaman bazılarımızın iki ya da üç adı (lakabı) vardı. Peygamber (sav) bazen bu isimlerden biriyle seslendiğinde: "Yâ Resûlallah! O bu isimden hoşlanmıyor." denirdi. Bunun üzerine "... birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayınız." âyeti indi."⁴²

İnsanın başkalarıyla alay etmesine çeşitli duygular ve düşünceler sebep olabilir. Meselâ, kibir ve kıskançlık gibi olumsuz duygular kişiye karşındakileri küçümseme ve dalga geçme hakkına sahip olduğunu düşündürebilir. Ayrıca bazen insan kendi eksiğini kapatmak veya kendini ön plana çıkarmak için de böyle hatalara düşebilir. Hatta kimi zaman sadece eğleniyor ve insanları eğlendiriyor da olabilir. Ama bu sırada karşındakinin gönlünü kırarak huzursuz etmekte, gönül kâbesini yıkmakta, onun ruhunu örseleyip sevgi ve saygı bağını yok etmekte olduğunu unutmamalıdır. Halbuki Allah Resûlü'nün, "...Müslüman kardeşini küçük görmesi, kişiye kötülük

³⁸ İbn Hanbel, VI, 127.

³⁹ Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 51.

⁴⁰ Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 53.

⁴¹ Hucurât, 49/11.

⁴² İbn Mâce, Edeb, 35

olarak yeter..."⁴³ sözünde ifade edildiği üzere, mümin kardeşini küçük düşürecek bir söz veya davranış bir Müslüman'ın kendisine yapacağı en büyük kötülüklerdendir.

Hadis-i Şerif'ten Öğrendiklerimiz

1. **Müslümanlar Arası İlişkilerde İstihza Yasağı:** İslam, Müslümanların birbirleriyle olan ilişkilerinde de alaycı ve küçümseyici tavırları yasaklar. Her bireyin onuru ve şerefi dokunulmaz olduğundan, Müslümanlar arasındaki kardeşlik bağlarını zedeleyecek ve ilişkilere zarar verecek her türlü alay ve hakareten kaçınılması gerekmektedir.
2. **Dinî Değerlerle Alay Etmenin Yasaklanması:** İslam, Müslümanları kendi inanç ve değerlerini korumaya teşvik eder ve dini değerlerle alay etmeyi kesinlikle yasaklar. Müslümanların, dinlerini alaya alan kişilerle dostluk kurmamaları ve böyle durumlarda tepkilerini göstermeleri gerekmektedir.
3. **Başkalarının İnançlarına Saygı:** İslam, başkalarının inançlarına ve kutsal değerlerine saygı duymayı emreder. Müslümanlar, başkalarının inançlarını alaya almaktan veya hakaret etmekten kaçınmalı, böylece karşılıklı saygı ve hoşgörü ortamını korumalıdır.

---

⁴³ Müslim, Birr, 32.

4. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: "مَنْ يَضْمَنْ لِي مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ."

Sehl b. Sa'd'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim bana iki dudağı arasındaki ve iki bacağı arasındaki korumayı garanti ederse, ben de ona cenneti garanti ederim." (Buhârî, Rikâk, 23)

Açıklama

Peygamber Efendimiz, bir başka hadisinde "Zinakâr, zina ederken mümin olarak zina etmez..."⁴⁴ buyurmuştur. Zinanın, hadiste doğrudan imanla ilişkilendirilmesi kuşkusuz bu çirkin fiilin ne kadar büyük bir günah olduğunu göstermektedir. Zaten meşru evlilik bağı olmayan erkek ve kadın arasındaki cinsel ilişki anlamına gelen zina, öteden beri insan aklının, ahlâk ve hukuk sistemlerinin ve diğer semavî dinlerin yanlış, ayıp ve kötü gördüğü bir fiildir. Çünkü zina, neslin bozulması ve nesebin karışmasının yanı sıra evlendiği takdirde pek çok hakka sahip olabilecek kadınların haksızlığa uğramasına da neden olmaktadır.

Zinadan uzak durmayı samimi müminlerin vasıfları arasında zikreden Yüce Allah, zina ve benzeri büyük günahları işleyip tevbe etmeyenleri ağır bir azapla tehdit etmiştir.⁴⁵ Hz. Peygamber de bu ahlâksız eylemin hem günahı hem de sonuçları bakımından ne derece ciddi olduğunu çeşitli vesilelerle dile getirmiştir. Bir gün Abdullah b. Mes'ûd, Hz. Peygamber'e şöyle bir soru yöneltti: "Yâ Resûlallah, en büyük günah nedir?" Resûlullah, "Seni yaratan Allah'a ortak koşman." dedi. İbn Mes'ûd, "Sonra hangisi?" diye sordu. Resûlullah, "Yemeğine ortak olmasından korkarak çocuğunu öldürmen." cevabını verdi. İbn Mes'ûd, "Sonra hangisi?" diye yeniden sordu. Resûlullah bu kez, "Komşunun hanımı ile gayri meşru ilişkiye girmen."⁴⁶ diye cevapladı.

Resûlullah İslâm'a yeni giren erkek ve kadınlardan biat yani bağlılık yemini alırken, içtimaî ve siyasî prensipler yanında, zinadan uzak durma şartını da zikretmiştir.⁴⁷ Toplumda zinanın yaygınlaşmasını kıyamet alâmetleri arasında sayan Allah Resûlü,⁴⁸ "...Ey Muhammed ümmeti! Allah'a yemin ederim ki erkek veya kadın kulunun zina etmesine Allah kadar gazaplanan kimse yoktur..." buyurmuştur.⁴⁹

Gençleri zinadan sakındıran Allah Resûlü, zinadan sakınmaları hâlinde mükâfatlarının cennet olduğunu bildirmiştir.⁵⁰ Nefsin arzu ettiği şeyleri yapabilecek imkâna sahip olduğu hâlde, sırf Allah'tan korkarak ve O'nun rızasını kazanmayı umarak bir günahı terk etmenin insana kazandıracağı faziletler ne kadar büyüktür! Bu yüzden, Allah'ın gölgesinden (himayesinden) başka hiçbir gölgenin (himayenin) bulunmadığı o dehşetli kıyamet günü arşın gölgesi altında

⁴⁴ Buhârî, Eşribe, 1.

⁴⁵ Furkân, 25/68-70.

⁴⁶ Buhârî, Edeb, 20.

⁴⁷ Buhârî, Tevhîd, 31

⁴⁸ Buhârî, İlim, 21

⁴⁹ Buhârî, Kûsûf, 2.

⁵⁰ Hâkim, Müstedrek, VIII, 2865 (4/358).

gölgelenecek (özel himaye edilecek) yedi sınıf insandan biri de gayri meşru ilişkiye davet edildiği hâlde, “Allah’tan korkarım!” diyen kimse değil midir?⁵¹

Günahı terk etmek, günaha yaklaşmamak, insanın eline, diline, gözüne ve cinsel isteklerine sahip olmasından geçer. Nitekim Allah Resûlü, insanların cehenneme girmelerine en çok neyin sebep olduğu sorusuna, “Ağızları/dilleri ve cinsel organları.” cevabını vermiştir.⁵² Başka bir hadisinde ise, “Kim bana iki dudağı arasındakini ve iki bacağı arasındakini korumayı garanti ederse, ben de ona cenneti garanti ederim.”⁵³ buyurarak bu iki organı kötülüklerden korumanın önemine işaret etmiş ve bu konuda kendini koruyanları cennetle müjdelemiştir. Durum bu olunca, insanın tüm uzuvlarına sahip çıkmasının gereği ve önemi kendiliğinden anlaşılmaktadır. Eskilerin dediği gibi, eline, diline, beline sahip olmak hem dünyada hem de âhirette huzura ermek demektir.

Bir gün Peygamber Efendimiz bir arada oturmakta olan muhacirlerin yanına gelerek onlara beş konuda imtihana çekilmelerinden tedirgin olduğunu söylemiş, bunlardan biri olarak da zinanın bir toplumda açıkça yapılacak şekilde yayılması hâlinde orada daha önceleri atalarında hiç görülmemiş hastalık ve salgınların ortaya çıkacağını haber vermiştir.⁵⁴

İslâm, zararları ve olumsuz etkileri saymakla bitmeyen zina, eşcinsellik vb. cinsel sapkınlıkları önlemeyi; sağlam birey, sağlam toplum inşa etmeyi amaçlamış ve cinsel ihtiyaç, istek ve arzuların giderilme yolunun meşru birliktelik, yani evlilik olduğunu bildirmiştir. İnsanın maddî ve mânevî bütün ihtiyaçlarının makul ve dengeli bir şekilde karşılanması gerektiği ilkesini benimseyen İslâm, belli esaslar koymak suretiyle hem cinsel hayatı korumayı hedeflemiş hem de insanlık onuruna yakışmayan davranış ve aşırılıkları önlemeyi amaç edinmiştir.

Dinimiz meşru cinsel yaşamın sınırlarını belirlediği gibi, yanlış ve iğrenç davranışlara düşülmemesi için gerekli tedbirleri de almıştır. Bu sebeptendir ki İslâm, sadece zinayı yasaklamakla yetinmemiş, zinaya götüren yolları, müstehcenliği, kadın erkek ilişkilerinde ölçsüzlüğü ve aşırılığı da önlemeye önem vermiştir. Ayrıca kişiye ahlâkî olgunluk ve şahsî sorumluluk yüklemeye, cinsel hayatla ilgili eşler arası birtakım hak ve görevlerden söz ederek aile hayatını koruyup iyileştirmeye özen göstermiştir.

İslâm, kişiyi zinaya götürebilecek tahrik edici unsurları ve ona yaklaştıracak her türlü söz ve davranışı da yasaklanmıştır.⁵⁵ Cenâb-ı Hak hem erkeklere hem de kadınlara, bakılması haram olan yerlere gözlerini dikmemelerini ve iffetlerini korumalarını emretmiştir.⁵⁶ Allah Resûlü de (sav), Hz. Ali’nin şahsında ümmetine, “Ey Ali! Bir bakışa ikincisini ekleme! Çünkü ilk bakış (kasıtsız olduğundan) senin için affedilmiştir. Sonraki bakışa ise hakkın yoktur.”⁵⁷ uyarısını yaparak gözlerini namahremden korumalarını istemiştir.

⁵¹ Buhârî, Ezân, 36

⁵² Tirmizî, Birr, 62.

⁵³ Buhârî, Rikâk, 23.

⁵⁴ İbn Mâce, Fiten, 22.

⁵⁵ İsrâ, 17/32.

⁵⁶ Nûr, 24/30-31.

⁵⁷ Ebû Dâvûd, Nikâh, 42-43

Ayrıca cinsel teşhirciliği, şeffaf veya tahrik içeren elbiseler giymeyi,⁵⁸ vücudun gösterilmesi haram olan yerlerini göstermeyi de yasaklamıştır.⁵⁹

Hadis-i Şerif'ten Öğrendiklerimiz

1. **Dilin ve Davranışların Ahlaki Kontrolü:** Müslüman, hem sözlerinde hem de cinsel davranışlarında sürekli bir ahlaki kontrol ve özdenetim içinde olmalıdır. Bu, cennete giden yolda önemli bir adım olarak görülür ve İslami yaşam tarzının temel bir yönüdür.
2. **Zinanın Toplumsal Etkilerine Dair Farkındalık:** Müslüman, zinanın yalnızca bireysel bir günah olmakla kalmayıp, toplumun ahlaki yapısına da zarar verdiğinin bilincinde olmalıdır.
3. **Meşru Sınırların Bilinci:** İslam, cinsel ihtiyaçların ve arzuların meşru yollarla tatmin edilmesini öğütler. Evlilik, bu ihtiyaçları karşılamak için ahlaki bir çerçeve sunar.

---

⁵⁸ Müslim, Libâs ve zînet, 125

⁵⁹ Ebû Dâvûd, Libâs, 31.

5. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): "الرَّجُلُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ."

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz, kiminle dostluk ettiğine dikkat etsin." (Tirmizî, Zühd, 45; D4833 Ebû Dâvûd, Edeb, 16)

Açıklama

Sevgili Peygamberimiz, bir gün Enes b. Mâlik'le birlikte mescitten dışarı çıkarken⁶⁰ yanlarına gelen Zülhuveysıra el-Yemânî, kıyametin ne zaman kopacağını sormuştu. Allah Resûlü tarih boyunca insanların merak edip durdukları bu soruya, soru ile karşılık verdi: "Kıyamet için ne hazırlık yaptın?" Samimi bir eda ile "Allah ve Resûlü'nün sevgisini." karşılığını veren Zülhuveysıra, "Sen sevdiğinle berabersin." müjdesini aldı. Hz. Peygamber'le Zülhuveysıra arasında geçen bu konuşmayı dinleyen genç sahâbî Enes b. Mâlik, "Müslüman olduktan sonra, "Sen sevdiğinle berabersin." sözünden daha fazla hiçbir şeye sevinmedik. Ben de Allah'ı, Resûlü'nü, Ebû Bekir'i, Ömer'i seviyorum. Onların amelleri gibi amel etmediysem de onlarla beraber olmayı ümit ediyorum." diyerek arzu ve beklentisini dile getirmişti.⁶¹

İki insan arasında sıradan bir ilişkinin çok ötesinde derin bir sevgi ve saygıyı ifade eden dostluk, insan olmanın bir gereğidir. Allah Resûlü, "Mümin cana yakındır. (İnsanlarla) yakınlık kurmayan ve kendisiyle dostluk kurulamayan kimsede hayır yoktur."⁶² buyurmuştur. Bununla birlikte, "Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz, kiminle dostluk ettiğine dikkat etsin."⁶³ uyarısıyla arkadaş seçiminde dikkatli davranılmasını tavsiye etmektedir. Dostların birbirlerini hem düşünce hem de davranış bakımından etkileyeceğini vurgulayan bu ifade, Kur'an'da da pekiştirilmektedir. Kıyamet gününde gerçeklerle yüzleştiğinde, sıkıntıdan ellerini ısırarak kâfir, "Yazıklar olsun bana! Keşke falanı dost edinmeseydim! Andolsun, Kur'an bana geldikten sonra beni ondan o saptırdı."⁶⁴ sözleriyle pişmanlığını ortaya koyacaktır. Zira dünyada iken ona dost görünenlerin bir kısmı şimdi sıkıntı ânında kendisine düşman kesilivermiştir. Oysaki dünyada dostluklarını Yüce Rabbin rızasına bağlayanlar, beraberliklerini ebedî âlemde de sürdürecektir.⁶⁵

Kutlu Nebî, arkadaşın kişi üzerindeki etkisini, dolayısıyla iyi arkadaşın önemini bir örnekle anlatmıştır: "İyi arkadaşla kötü arkadaşın örneği, misk taşıyan kimse ile körük üfüren kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana onu ikram eder yahut sen ondan (miski) satın alırsın ya da ondan güzel bir koku duyarsın. Körük üfüren kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü bir koku duyarsın!"⁶⁶ İnsanların hayat tarzını, hayata bakışını hatta dinini belirleyebilecek olan dostluklar, zarara sürüklenmeden güven verici bir alanda yeşersin diye Yüce Rabbimiz, "Müminler, müminleri bırakıp inkâr edenleri dost edinmesinler."⁶⁷ emrini vermektedir. Sevgili

⁶⁰ Müslim, Birr, 164.

⁶¹ Müslim, Birr, 163

⁶² İbn Hanbel, II, 400.

⁶³ Tirmizî, Zühd, 45

⁶⁴ Furkân, 25/28-29.

⁶⁵ Zuhurf, 43/67.

⁶⁶ Müslim, Birr, 146

⁶⁷ Âl-i İmrân, 3/28.

Nebî'nin, "Sadece müminle arkadaş ol! Yemeğini de ancak takva sahibi olan yesin!"⁶⁸ uyarısı, bu noktada son derece etkileyicidir. Çünkü gönül birliği etmek, ahbaplığın tadına varmak ve aynı sofrayı paylaşmak, iki insanı birbirine daha da sıkı bağlayacaktır. Ama bir mümin, böylesine hassas ve değerli bir bağı ancak inancını destekleyen kimselerle kurabilir: "Allah'a ve âhîret gününe iman eden hiçbir topluluğun, babaları, oğulları, kardeşleri yahut kendi soyları olsalar bile, Allah'a ve Peygamber'ine düşman olan kimselere sevgi beslediğini göremezsin..."⁶⁹

Sevgili Peygamberimiz, menfaat gözetmeksizin Allah için birbirlerini seven ve samimi duygularla oturup kalkan insanlara, hiçbir gölgenin (himayenin) bulunmadığı kıyamet gününde Allah'ın arşı altında gölgelenecekleri (himaye edilecekleri) müjdesini vermiştir.⁷⁰ O hâlde gerçek anlamda dostluk, Allah'ın rızasını kazanma yolunda kol kola girmek ve sevgileri birleştirmektir. Kıskançlık, kibir ve gösteriş gibi arkadaşlığı zedeleyen duygulardan arınmış böylesine gönülden bir ilişki, sonuçta Allah Teâlâ'ya uzanmaktadır. Zira Kur'an'da inanan yürekler için gerçek dostun Allah olduğu belirtilirken,⁷¹ bu dostluğun kaynağının da müminlerin yaptığı güzel ameller olduğuna dikkat çekilmiştir.⁷² Sevgili Peygamberimizin, kendisini "Allah'ın dostu" olarak nitelendirmesini de bu şekilde anlamak gerekmektedir.⁷³ Diğer yandan Peygamberimiz, insanlarla olan dostluğundan bahsederken, tebliğinin ilk günlerinden itibaren onu yalnız bırakmayan hicret arkadaşı Hz. Ebû Bekir'den, "kardeşim ve arkadaşım"⁷⁴ diye bahsetmiştir. Canı ve malıyla kendisine en fazla yardımda bulunan kimsenin Hz. Ebû Bekir olduğunu belirtirken, "Birini dost edinecek olsaydım, Ebû Bekir'i tercih ederdim. Ancak İslâm kardeşliği daha faziletlidir."⁷⁵ beyanıyla, toplumsal duyarlılığı artırmayı ve kaynaşmayı sağlamayı amaçlamıştır.

Bununla birlikte Hz. Ali, "Sevdiğini ölçülü sev, belki bir gün düşmanın olur. Nefret ettiğinden de ölçülü nefret et, belki bir gün dostun olur."⁷⁶ uyarısında bulunmuştur. Zira sabrı, fedakârlığı ve kardeşliği öne çıkaran müminin, sahtekâr ve ikiyüzlü insanlara kapılması, dolayısıyla maddî veya mânevî açıdan zarara uğratılması mümkündür. Sevgili Peygamberimiz, "Mümin bir delikten iki kere sokulmaz!"⁷⁷ buyurarak dostluk ve arkadaşlık ilişkilerinde uyanık olunmasını istemektedir. Dostluk, karşılıklı saygı ve değer vermeyle gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla, kadim zamanlardan beri söylenen, "Senin kendisine verdiğin değeri sana vermeyen insanların sohbetinde hayır yoktur."⁷⁸ vecizesi unutulmamalı, dost edinirken dikkatli ve seçici davranılmalıdır.

Allah nezdinde en makbul olan arkadaşın, arkadaşına karşı en iyi davranan kimse olduğunu belirten Sevgili Peygamberimiz,⁷⁹ "Bir kimse biriyle arkadaşlık kuracağı zaman ona ismini,

⁶⁸ Tirmizî, Zühd, 55

⁶⁹ Mücâdele, 58/22.

⁷⁰ Buhârî, Zekât, 16

⁷¹ Bakara, 2/257.

⁷² En'âm, 6/127.

⁷³ Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 6

⁷⁴ Müslim Fedâilü's-sahâbe, 3

⁷⁵ Müslim Fedâilü's-sahâbe, 2

⁷⁶ İbn Ebû Şeybe, Musannef, Evâil, 1

⁷⁷ Müslim, Zühd, 63

⁷⁸ Beyhakî, Şuabü'l-îmân, 19/491.

⁷⁹ Tirmizî, Birr, 28

babasının ismini ve kimlerden olduğunu sorsun. Çünkü bu, dostluğu pekiştirir.”⁸⁰ tavsiyesinde bulunmaktadır. Bir gün yanı başındaki İbn Ömer’e, kendisinden bir şeyler isteyen kişiyi tanıyıp tanımadığını sormuş, İbn Ömer’in, “Tanıyorum.” demesi üzerine ismini öğrenmek istemiştir. Ancak İbn Ömer, “İsmini bilmiyorum.” diye cevap vermiş, Peygamberimiz, “Evi nerededir?” diye sorduğunda da bilmediğini söylemiştir. Bunun üzerine Allah Resûlü, “Bu, tanıma değildir.”⁸¹ demiştir. Zira söz konusu bilgiler, bir arkadaştan haber alınmadığında soruşturmayı, hasta olduğunda ziyareti, vefat ettiğinde de cenazesine katılmayı mümkün kılacak en önemli verilerdir.⁸²

Sırdaş olmayı, dayanışmayı, fedakârlığı ve vefayı içinde barındıran dostluk, kişinin kimliğini ve duruşunu da ifşa etmektedir. Hz. Peygamber, “Mümin, müminin aynasıdır.”⁸³ buyururken, genelde müminlerin, özelde ise dostların benzeşmelerine, birbirlerinde kendilerini görmelerine dikkat çekmektedir. Nitekim tecrübenin ortaya çıkardığı, “Arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.” özdeyişi de arkadaşların benzeşmesinin kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır. Öte yandan Hz. Peygamber’in, “Kişi dostunun dini üzeredir.”⁸⁴ hadisi de dinî ve kültürel kimliğe atıfta bulunmaktadır. Müminlerin dostlukları Allah içindir, Allah’tan korkanlardır. Zira, “Gerçek dost, Allah’tır.”⁸⁵

Hadisten Öğrendiklerimiz

1. **Seçici ve Dikkatli Dostluklar:** Müslüman, dostluk kurarken kişinin ahlaki ve manevi değerlerine dikkat etmeli, inancını ve ahlakını destekleyecek kişilerle ilişki kurmalıdır. Dostların kişilik ve davranışları, bir Müslüman’ın kendi karakterini ve dini yaşantısını doğrudan etkileyebilir.
2. **Dostluk ve İman İlişkisi:** Müslüman, arkadaşlık ilişkilerinin kendi inancı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu anlamalı ve arkadaş seçimlerinde bu yönde bilinçli olmalıdır. Arkadaşlar, kişinin manevi ve ahlaki gelişimini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir.
3. **Ahret Hayatında Dostlukların Etkisi:** Müslüman, iyi ve sağlam dostlukların ahirette de devam edeceğini ve bu ilişkilerin cennetle müjdeleme potansiyeline sahip olduğunu unutmamalıdır. Bu nedenle, dostluklarını Allah’ın rızasına uygun bir şekilde kurmalı ve sürdürmelidir.

⁸⁰ Tirmizî, Zühd, 53.

⁸¹ Beyhakî, es-Sünenü’l-kübrâ, X, 211.

⁸² Beyhakî, Şuabü’l-îmân, 6/492.

⁸³ Ebû Dâvûd, Edeb, 49.

⁸⁴ Tirmizî, Zühd, 45

⁸⁵ Şûrâ, 42/9.

6. HADİS-İ ŞERİF

عن ابن مسعود رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا، وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا

Abdullah İbni Mes'ûd radiyallahu anh'den rivâyet edildiğine göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Şüphesiz ki sözde ve işte doğruluk hayra ve üstün iyiliğe yöneltir. İyilikte cennete iletir. Kişi doğru söyleye söyleye Allah katında siddîk (doğrucu) diye kaydedilir. Yalancılık, yoldan çıkmaya(fücur) sürükler. Fücurda cehenneme götürür. Kişi yalancılığı meslek edinince Allah katında çok yalancı(kezzâb)diye yazılır.” (Buhâri, Edeb, 69)

Açıklama

Sıdk, sözünde ve işinde dürüst olmaktır. Kizb ise, bunun tam aksi davranmaktır. Birr, bütün hayır ve iyilikleri ihtiva eder. Fücur ise, kötülüğe meyl ve muhabbet etmek, yoldan çıkmak demek olup her çeşit şer ve fesadı ifade eder. Siddîk, doğruculuğu; kezzâb yalancılığı âdet edinmiş kişi demektir. Her iki kelimedede mübâlağa ifade etmektedir. Dürüstlük, üstün iyilik demek olan birr'e; birr ise, cennet'e uzanan bir çizgidir. Sözünde ve işinde doğru olmaya gayret edenler, Nisâ Suresi'nin 69. ayetinde belirtildiği üzere, peygamberlikten sonraki en yüksek mertebeye (siddîkiyet) ereceklerdir Doğruluğu âdet edinmenin yolunu yüce Allah Tevbe sûresi'nin119.âyetinde,“Ey iman edenler! Allah'a karşı saygılı bulunun ve sâdiklarla beraber olun” fermanı ile göstermektedir.

Yalan ve yalancılık her türlü kötülüğün başı olan fücra sebep olacaktır. Fücur ise cehenneme götürür. Yalancılığı âdet edinenler Allah katında kezzâb diye tescil edilecektir. Bu önemli bir tespit ve büyük bir uyarıdır. Bu demektir ki, sahteciliğin İslâm'da yeri yoktur. Hadisin Müslim'deki rivayetlerinde doğruluğu düstur edinenlerin siddîk, yalancılığı meslek edinenlerin ise kezzâb diye yazıldığı kaydedilmektedir. Bu kayıt, hadisteki teşvik ve tehdidin, bilerek ve isteyerek doğrunun veya yalanın peşine düşenlere yönelik olduğunu göstermektedir. O halde daima doğruyu aramak, doğru söylemek gerekirken, yalana ve yalancılığa asla müsamaha göstermemek lazım gelmektedir. Zira alışkanlıklar, bilinçsiz hoşgörüler sonucu oluşurlar.

Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Her hayrın sebebi olan doğruluk teşvik edilmekte, her kötülüğün sebebi olan yalandan uzak kalınması istenmektedir.
2. Mükâfat ve ceza, kulun yaptığı iyi ve kötü amellere göre söz konusu olur.
3. Doğrularla beraber olmak insanda “takva” duygusunu geliştirir.

7. HADİS-İ ŞERİF

يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «كُلُّ أُمَّتِي مُعَايِي إِلَّا الْمُجَاهِرِينَ، وَإِنَّ مِنَ الْمَجَانَةِ أَنْ يَعْمَلَ الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ عَمَلًا، ثُمَّ يُصْبِحُ وَقَدْ سَتَرَهُ اللَّهُ، فَيَقُولَ يَا فَلَانُ عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وَكَذَا، وَقَدْ بَاتَ يَسْتُرُهُ رَبُّهُ وَيُصْبِحُ يَكْشِفُ سِتْرَهُ اللَّهُ عَنْهُ

Ebû Hüreyre radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi vesellem şöyle buyurdu “İşlediği günahları açığa vuranlar dışında, ümmetimin tamamı affedilmiştir. Bir adamın, gece kötü bir iş yapıp, Allah onu örttüğü halde, sabahleyin kalkıp: Ey falan! Ben dün

gece şöyle şöyle yaptım”, demesi, açık günahlardandır. Oysa o kişi, Rabbi kendisinin kötülüğünü örttüğü halde geceyi geçirmişti. Fakat o, Allah’ın örttüğünü açarak sabahlıyor.” (Buhârî,Edeb60; Müslim,Zühd52)

Açıklamalar

"Bir günah işlemek, bir kusur ve hata yapmak; sevilmeyen, arzu edilmeyen ve sahibine hiçbir kıymet kazandırmayan, sadece kötü görülmesine ve bayağı sayılmasına vesile olan bir haslettir. Durum böyle iken, gizli kapaklı bir yerde işlediği ve Allah'tan başkasının bilmediği, Allah'ın örttüğü bir günahı, faziletmişçesine ortaya döken ve başkalarına anlatan bir kimse, Allah tarafından affedilme şansını kaybetmiştir.

Günah ve kusurlarını başkalarına anlatanlar, Allah'ı, Resulünü ve salih amel sahibi mü'minleri hafife almış, kötülüklerini iyilik, günahlarını sevap, bayağılıklarını fazilet saymış olurlar. Bu ise, en az işledikleri günah seviyesinde bir pervasızlıktır. Oysa "günah işleyen bir kimsenin, hiç olmazsa onu gizli tutması, kendisini aşağılanmaktan kurtarır. Aksi takdirde açıkladığı günah eğer bir cezayı gerektiriyorsa cezalandırılmasını, cezayı gerektirmiyorsa affedilmesini icap ettirir. Bir kimse, dünyada işlediği bir günahı utanarak gizlerse, Allah’ın kendisini kıyamet günü de rüsva etmemesi umulur.

Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Kişinin, gizli olarak işlediği bir günahı açığa vurmaması, Allah’ın onu affetmesine vesile olur.
2. İşlediği günahı başkalarına anlatan ve bunu bir meziyet sayanları Allah affetmez.
3. Gizli işlenen günahları açığa vurmamak, başkalarına anlatmak, Allah ve Resûlü’nü hafife almaktır.
4. Gizli işlediği günahları açığa vuranlar, eğer bu günah cezayı gerektiriyorsa cezalandırılırlar. Çünkü açığa vurmamak itiraf sayılır.

7. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ
”لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ“

“Enes (radiyallahu anh) tarafından rivayet edildiğine göre, Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: ‘Sizden biriniz, kendisi için arzu ettiği şeyi, din kardeşi için de arzu etmedikçe, gerçek anlamda iman etmiş olmaz.’ (Buhârî, İmân 7; Müslim, İmân 71-72)

Açıklama

“Hadisimiz, mü’minler arasındaki kardeşlik duygularının ne kadar ileri seviyede bulunması gerektiğinin bir sembolüdür. Gerçek mü’min, kendisi için arzu ettiği iyilik ve hayrı, din kardeşi içinde aynen arzu eder ve ona karşı bir haset, çekememezlik duygusu içinde olmaz.

Biz hadiste geçen ‘mü’min olmaz’ karşılığındaki lafzı, ‘Gerçek anlamda iman etmiş olmaz’ şeklinde mahiyetine uygun tarzda tercüme ettik. Çünkü kastedilen budur. Şöyle ki, ‘Falan kimse insan değildir,’ dediğimizde onun insanlıktan çıktığını kastetmediğimiz, sadece insanî niteliklerinin noksan olduğunu anlatmak istediğimiz gibi, kendisinde bu nitelik bulunmayan kimse mümin değildir demek de o iman dairesi dışına çıkararak anlamına gelmez. Nitekim bu hadisin bir rivayetinde ‘kul, gerçek imana ulaşamaz’ şeklindedir (İbni Hacer, Fethü’l-Bârî, I, 112). Buradaki ‘gerçek iman’ dan maksat, imanın kemâlidir.

Mü’minin, din kardeşinde bulunmasını istediği şey, hayırlı bir nimet cinsinden olmalıdır. Yoksa, kendi başına gelen bir belayı, bir kötülüğü din kardeşi içinde arzu etmek, asla câiz değildir. Hadisin bir rivayetinde (Nesâî, İmân 19), istenen şeyin hayır olması gerektiği tasrih edilmiştir. Çeşitli vesilelerle belirtildiği gibi hayır, Allah’a itaatin her çeşidini, dünya ve âhiretle ilgili her meşru işi içine alan bir kelimedir.

Hadisten anlamamız gereken bir başka önemli husus şudur: Kişinin kendi nefsi için dilediği bir şeyin aynısının, yani o şeyin bizzat kendisinin, din kardeşine verilmesini arzu etmesi değil, bir benzerinin ona da nasip olmasını dilemesidir. Çünkü bir şeyin bir tek olana ait olması iki kişide bulunmaz. O halde, kendisinde bulunan nimetin ondan alınmadan veya noksanlaşmadan, din kardeşine böyle bir nimetin verilmesini istemektedir. Bu ise, gerçek müminlerin gösterebileceği bir olgunluktur.

Müminin, kendisi için kötü gördüğü şeyleri, din kardeşi içinde kötü görmesi aynı şekilde imanın kemâlidir.

Hadisin bizzat kendisi ve bu vesileyle açıklanan hususlar birer iyilik ve hayır oldukları için nasihatten sayılır. Bu hadis, 238 numara ile tekrar gelecektir.

Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Kâmil iman sahibi olanlar, kendileri için arzu ettikleri şeyleri din kardeşleri içinde arzularlar.
2. Kişinin din kardeşi içinde arzu ettiği şey, iyilik ve hayır cinsinden olmalıdır.
3. Din kardeşimizde olmasını istediğimiz şey, sahip olduğumuzun bizzat kendisi değil, bir benzeridir.
4. Müminler için hayır istemek, dinî nasihatten sayılır.

9. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ
"آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ، إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ."

Ebû Hüreyre (radiyallahu anh) tarafından rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Münafığın alâmeti üçtür: Konuşunca yalan söyler, söz verince sözünden cayar, kendisine bir şey emanet edildiğinde hıyanet eder." (Buhârî, Îmân 24; Müslim, Îmân 107-108).

Açıklama

"Münafık, içinden kâfir olup, dışından müslüman görünen kimsedir. Eğer bu görüntü iman ise, nifakı küfürdür. İmanda değilse amel bakımından münafıktır. Münafıklık, Kur'an ve Sünnet'e üzerinde çok durulan bir konudur. Biz burada nifak ve münafıklık konusuna girmeyeceğiz. İlgili bahislerde alâkası miktarınca bu konuya yer verilecektir. Bu hadis, ileride 690 ve farklı bir rivayetle 1546 numara ile tekrar gelecektir.

Münafıklık alâmetlerinden biri, emanete hıyanettir. Hıyanet, emanet edilen şeyde, dine, şeriata aykırı şekilde tasarrufta bulunmaktır.

Bu hadiste sayılan üç alâmetten birincisi, yani yalan söylemek, sözün bozuk olmasına; ikincisi yemin vaadinden dönmek, niyetin bozukluğuna; üçüncüsü olan hıyanet de fiilin, davranışın bozukluğuna delalet eder.

Bu alâmetler, bazen gerçekten müslüman olan birinde bulunabilir. O takdirde o kimseyi küfürle veya münafıklıkla itham edecek miyiz? Halbuki bir müslümanın kâfir veya münafık olduğuna hükmetmenin câiz olmadığı, hatta bunun haram olduğu konusunda ümmetin icmâi vardır. İmam Nevevî, kendisinde bu nitelikler bulunan müslümanın münafığa benzediğini ve münafıkların ahlâkıyla ahlaklandığı fakat kâfir ya da münafık olmadığını söyler. Resûl-i Ekrem Efendimiz, Müslümanların münafıklık alâmetlerini âdet ve ahlâk haline getirmemelerini ihtar eder ve onları bundan sakındırır.

Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Münafıklık gerçekte kâfirliktir.
2. Yalan söylemek, vaadinden caymak ve emanete hıyanet etmek münafıklık alâmetidir.
3. Müslüman olduğu halde, kendisinde münafıklık alâmeti bulunan kimse, münafığa benzeyen ve onun ahlâkıyla ahlaklanan bir kimse olarak nitelendirilir. Böyleleri için kâfir ve münafık hükmü verilmez.
4. Müslümanlar, münafıklık alâmeti ve ahlâkından uzak durmalıdırlar.

10. HADİS-i ŞERİF

عن الأغر بن يسار المزني رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «يا أَيُّهَا النَّاسُ، تُوبُوا إِلَى اللَّهِ
وَاسْتَغْفِرُوا، فَإِنِّي أَتُوبُ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ»

"Egarr İbni Yesâr el-Müzenî radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: 'Ey insanlar! Allah'a tövbe edip ondan af dileyiniz. Zira ben ona günde yüz defa tövbe ederim.'" (Müslim, Zikir 42)

Açıklama

Hadis-i şerif "Ey insanlar!" diyerek başladığına göre bütün insanların tövbe ve istiğfar çağrısına davet edildiği anlaşılmaktadır. Bazı âlimler, konumuzun başında geçen "Hepiniz Allah'a tövbe edin, ey mü'minler!" âyet-i kerimesine bakarak "Ey insanlar!" hitabıyla yine müminlerin kastedildiğini söylemişlerdir. Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem tövbe ve istiğfar edilmesini tavsiye ederken "Ey insanlar" hitabıyla herkesi, her mü 'mini hedef aldığına göre, mânevî durumu ne olursa olsun, bütün insanlar Cenâb-ı Hak'tan bağışlanma dilemeye mecburdur. Çünkü hiçbir varlık, Ona karşı yapması gereken görevlerini ve kulluk borcunu layıkıyla yapamaz. Yapamayınca da O'ndan kusurları sebebiyle af ve mağfiret dilemesi bir kulluk görevi olur. Tövbe ve istiğfar, insanın kendi nefsi ve kusurlarıyla yüzleşmesi, Rabbini ve O'nun yüceliğini tanınması, Rabbinin muhtaç olduğunu itiraf etmesi ve böylece manen yükselmeyi arzulaması anlamına gelmektedir.

Bir önceki hadiste Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem' in günde yetmiş defadan fazla tövbe ve istiğfar ettiği rivayet edilmişti. Bu hadis-i şerifte ise, tereddütsüz bir rakamla günlük tövbe ve istiğfarın yüz olduğu belirtilmiştir. Bir diğer hadiste (1876 numara), Abdullah İbni Ömer'in Hz. Peygamber'in bir mecliste yüz defa "Rabbîğfir-lî ve tûb aleyye, inneke ente't tevâbü'r-rahîm: Yâ Rabbi! Beni bağışla; tövbemi kabul buyur. Şüphesiz sen tövbeleri kabul eden merhamet sahibisin." dediğini, kendilerinin de bunu saydıklarını söylemektedir. Bu ve bundan önceki hadis, Ümmet-i Muhammed'in tövbe etmekle görevli olduğunu, bu görevi en güzel şekilde yerine getiren Hz. Peygamber'in uygulaması ile göstermektedir. Hiç kimse Peygamber'den daha üstün bir mevkide bulunmadığına göre, herkesin tövbeye ihtiyacı vardır.

Hadisten Öğrendiklerimiz

- Tövbe ve İstiğfarın Evrenselliği:** Hadis-i şerif, "Ey insanlar!" ifadesiyle başladığı için tövbe ve istiğfarın sadece müminler için değil, tüm insanlık için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Her insanın kusurlarını ve hatalarını kabul edip Allah'tan af dilemesi gerektiğini öğretir.
- Tövbe ve İstiğfarın Sürekliliği:** Resûl-i Ekrem'in günde yüz defa tövbe ve istiğfar etmesi, müminler için de bir örnek teşkil eder. Bu, tövbenin ve Allah'a yönelmenin sürekli bir süreç olduğunu, hayatın her anında Allah'a yönelik bilincin korunması gerektiğini gösterir.
- Tövbenin Kulluk Görevi Olarak Önemi:** Hiçbir varlığın Allah'a karşı görevlerini tam anlamıyla yerine getiremeyeceğini anlamak ve bu yüzden O'ndan af dilemek, kulluk

bilincinin bir parçasıdır. Tövbe ve istiğfar, insanın kendi kusurlarıyla yüzleşmesi ve manevi olarak yükselme arzusunu ifade eder.

4. **İstiğfarın belirli bir sayısı yoktur.** Yetmiş ve yüz rakamları çok istiğfar edilmesi gerektiğini belirtmek için söylenmiştir. Bizim için tövbe ve istiğfarın asgari rakamı yüz olmalıdır.

11. HADİS-i ŞERİF

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
"مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ
ذَنْبِهِ."

Ebû Hüreyre"den (ra) rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *"Her kim inanarak ve (sevabını Allah"tan) umarak Kadir gecesini ibadetle geçirirse geçmiş günahları bağışlanır. Her kim Ramazan orucunu inanarak ve (mükâfatını Allah"tan) umarak tutarsa geçmiş günahları bağışlanır."* (Buhârî, Savm, 6)

Açıklama

Ramazan ayının mübarekliği, Kadir gecesinin bu ay içerisinde yer alması ile yakından ilgilidir. Peygamber Efendimiz, "... Bu ayda öyle bir gece vardır ki, bin aydan daha hayırlıdır. Bu gecenin hayrından mahrum kalan, bin ayın hayrından mahrum kalmış gibidir."⁸⁶ buyurarak Kadir gecesinin önemi hakkında bize ipuçları vermektedir.

Kadir gecesinin mübarekliği ise, Kur"ân-ı Kerîm"ın bu gecede indirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Kadir sûresinde bu husus şöyle anlatılmaktadır: "Şüphesiz, biz onu (Kur"an"ı) Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen ne bileceksin! Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede, Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner. O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir."⁸⁷ Ayrıca Duhân sûresinde yer alan, "Biz onu (Kur"an"ı) mübarek bir gecede indirdik."⁸⁸ âyetinde de Kadir gecesinin kastedildiği belirtilmektedir.⁸⁹

Böylesine faziletli bir gece hakkında Resûlullah (sav), "Her kim inanarak ve (sevabını Allah"tan) umarak Kadir gecesini ibadetle geçirirse geçmiş günahları bağışlanır. Her kim Ramazan orucunu, inanarak ve (mükâfatını Allah"tan) umarak tutarsa geçmiş günahları bağışlanır."⁹⁰ buyurmuş ve Kadir gecesinde hangi duayı okuyacağını soran Hz. Âişe"ye, "Allah"ım! Sen affediciisin, ikram sahibisin, affetmeyi seversin, beni de affet." şeklinde dua etmesini tavsiye etmiştir.⁹¹ Fakat Peygamber Efendimiz Kadir gecesinin hangi gece olduğunu kesin olarak bize bildirmemiş, bu eşsiz gecenin Ramazan"ın son on günü içindeki tek sayılı gecelerde aranmasını tavsiye etmiştir.⁹² Bazı hadis rivayetlerinde Kadir gecesinin Ramazan"ın yirmi yedinci gecesi olduğu ifade edildiği için⁹³ İslâm âleminde ağırlıklı olarak bu gece ibadetle değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Aslında Kadir gecesinin kesin olarak belirlenmemiş olması, Ramazan"ın her gecesinin Kadir gecesi imiş gibi geçirilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. "Her geleni Hızır, her geceyi Kadir bil!" sözü de bunu ifade etmektedir.

⁸⁶ Nesâî, Sıyâm, 5.

⁸⁷ Kadir, 97/1-5.

⁸⁸ Duhân, 44/3.

⁸⁹ İbn Kesîr, Tefsîr, VII/245.

⁹⁰ Buhârî, Savm, 6

⁹¹ Tirmizî, Deavât, 84.

⁹² Buhârî, Fadlû İyleti'l-kadr, 2.

⁹³ Müslim, Müsâfirîn, 179.

Ramazan Bayramı'nın ardından Şevval ayı içerisinde altı gün oruç tutulması Peygamberimiz tarafından tavsiye edilmiş ve Peygamberimiz Ramazan ile birlikte Şevval'de altı gün oruç tutan kimsenin tüm seneyi oruçlu geçirmiş gibi sevap kazanacağını müjdelemiştir.⁹⁴

Mübarek aylar arasında, kulları ruhen ve bedenen Ramazan'a hazırlayan Receb ve Şâban aylarının ayrı bir önemi vardır. Receb ayı girdiğinde, "Allah'ım! Receb ve Şâban'ı hakkımızda mübarek eyle, bizi Ramazan'a ulaştır..."⁹⁵ şeklinde dua eden Resûlullah (sav), üç ayları sevinç içerisinde karşılamıştır.

Receb ayının değerini yücelten önemli bir hâdis de Mi'rac'tır. Peygamber Efendimizin Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya gittiğini ifade eden İsrâ, oradan da yedi kat semaya yükseldiğini ifade eden Mi'rac olayı bir görüşe göre Receb ayında gerçekleşmiştir.⁹⁶ Mi'rac'ta, Resûl-i Ekrem'e beş vakit namazın, Âmenerrasûlü olarak bilinen Bakara sûresinin son âyetlerinin ve "Allah'a şirk koşmayanların büyük günahlarının bağışlanabileceği" müjdesinin verilmesi⁹⁷ Receb ayı için bir bereket vesilesidir.

Receb ve Şâban ayları, Peygamber Efendimizin oruç tutmaya büyük önem verdiği aylardır.⁹⁸ Fakat Hz. Peygamber, bütün ayı oruçlu geçirmenin Ramazan'ın şerefine özel bir durum olarak kalmasını istediğinden olsa gerek, Receb ayı orucundan bahsettiği bir hadisinde bu ayın tamamının oruçlu geçirilmesini hoş görmediğini belirtmiştir.⁹⁹

Hz. Peygamber Şâban ayı geldiğinde de oruç tutmaya özen gösterirdi.¹⁰⁰ Çok sevdiği Zeyd'in oğlu Üsâme¹⁰¹ bunu fark etmiş, Şâban ayında tuttuğu kadar hiçbir ayda oruç tutmamasının sebebini sorduğunda Allah Resûlü'nden şu cevabı almıştı: "Bu ay Receb ile Ramazan arasında insanların gafil buldukları bir aydır. Bu ayda ameller âlemlerin Rabbi olan Allah'a arz olunur. Ben de amellerimin oruçlu iken Allah'a sunulmasını arzu ederim."¹⁰² Kulun amellerinden Allah'ın haberdar olmaması düşünülemez. Fakat kulların amellerinin Allah'a belirli zamanlarda arz olunması, muhtemelen Allah'ın kullarına tevbe için fırsat tanımasından kaynaklanmaktadır.

Şâban ayının on beşinci gecesi ise, kültürümüzde Berât gecesi olarak adlandırılır. Peygamber Efendimiz, Şâban ayının yarısına denk gelen bu gecede Allah'a çok ibadet edilmesini, gündüzünde ise oruç tutulmasını tavsiye etmiş ve o gece güneş batınca Allah Teâlâ'nın dünyaya rahmetiyle tecellî ederek fecre kadar, "Bağışlanmak dileyen yok mu, onu bağışlayayım! Rızık isteyen yok mu, ona rızık vereyim! Belaya duçar olan yok mu, ona afiyet vereyim!.." buyurduğunu bizlere müjdelemiştir.¹⁰³

İşte böyle bir gecede uyanan Hz. Âişe, Resûlullah'ı (sav) yanında göremeyince dışarı çıkıp aramaya başlamış ve onu Bakî mezarlığında başını gökyüzüne kaldırmış bir vaziyette

⁹⁴ Tirmizî, Savm, 53.

⁹⁵ Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat, IV, 189.

⁹⁶ İbn Hacer, Fethu'l-bâri, VII, 203.

⁹⁷ Müslim, İmân, 279.

⁹⁸ İbn Hanbel, I, 27

⁹⁹ İbn Mâce, Sıyâm, 43.

¹⁰⁰ Nesâî, Sıyâm, 35.

¹⁰¹ Buhârî, Ahkâm, 33.

¹⁰² Nesâî, Sıyâm, 70.

¹⁰³ İbn Mâce, İkâmet, 191.

bulmuştu. Peygamber Efendimiz, Allah"ın rahmetinin bu gecede ne kadar geniş olduğunu anlatmak için Hz. Âişe"ye: "Şâban ayının yarısına denk gelen bu gece Allah dünya semasına iner (rahmetiyle tecelli eder) ve Kelb kabilesinin koyunlarının kıllarından daha çok sayıda günahkârı bağışlar."¹⁰⁴ buyurmuştu.

Mübarek günlerden birisi de Zilhicce"nin dokuzuncu günü, Kurban Bayramı arefesidir. Peygamberimiz hiçbir gecede bu gecede olduğu kadar çok sayıda kulun cehennemden azat edilmediğini müjdelemekte,¹⁰⁵ şeytanın ise hiçbir zaman, arefe günü görüldüğünden daha küçük, daha hakir, daha zelil ve daha öfkeli görülmediğini belirtmektedir.¹⁰⁶ Ayrıca, "arefe günü tutulacak orucun önceki ve sonraki senenin günahlarına kefaret olacağını Allah"tan ümit ediyorum."¹⁰⁷ buyurarak Allah"ın rahmetinin indiği bu bayrama hazırlık gününde oruç tutulmasını teşvik etmektedir. Fakat bu teşvik hac farızasını ifa etmekte olan hacılar için değildir. Hatta Peygamber Efendimiz, sıcağın ve hac ibadetinin meşakkatlerinden dolayı hacıların hâlsiz kalıp hastalanabileceklerini düşünerek bu günde oruç tutmamalarını daha uygun bulmuştur.¹⁰⁸ Kendisi de hac yaparken arefe günü oruç tutmamıştır.¹⁰⁹

Bütün vakitler, Allah"ın insanlara sunduğu birer nimettir. İnsan değerlendiremediği müddetçe vaktin mübarek olmasının ona bir fayda sağlamayacağı da bilinmesi gereken bir gerçektir. Bu vakitlerin huzur, bereket, af ve mağfiretinden yararlanabilmenin yolu; Peygamber Efendimizin öğrettiği gibi, Allah"ın rızasına erişebilmek için az da olsa devamlı ibadet etmektir.¹¹⁰ Her ânında Allah"ın hoşnutluğunu gözeten bir kul, hangi gün olduğu tam olarak bilinemeyen Kadir gecesine de erişecek, diğer mübarek vakitleri de hakkıyla ihya edebilecektir.

İnanan insanlar, Kur'an ve sünnet ölçüsüne göre zamanını şekillendirmeli; kulluk şuuruyla, hizmet bilinciyle geçirilmeyen her ânın zarar ve ziyan olacağı gerçeğini unutmamalıdır.

---

¹⁰⁴ Tirmizî, Savm, 39

¹⁰⁵ Müslim, Hac, 436.

¹⁰⁶ Muvatta', Hac, 81.

¹⁰⁷ Tirmizî, Savm, 46

¹⁰⁸ Ebû Dâvûd, Sıyâm, 63

¹⁰⁹ Buhârî, Hac, 85

¹¹⁰ Tirmizî, Edeb, 73.

12. HADİS-i ŞERİF

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبْرِ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَادَ جَبْرًا... فَقَالَ: "...الْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ شَهَادَةٌ، وَالْبَطْنُ شَهَادَةٌ، وَالْحَرْقُ شَهَادَةٌ، وَالْعَرَقُ شَهَادَةٌ، وَالْمَعْمُومُ بِعَيْنِي الْهَدْمُ— شَهَادَةٌ، وَالْمَجْنُوبُ شَهَادَةٌ، وَالْمَرْأَةُ تَمُوتُ بِجَمْعِ شَهِيدَةٍ."

Abdullah b. Abdullah b. Cebr'in, babasından naklettiğine göre, hasta olan (dedesi) Cebr'i ziyarete gelen Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "...Allah yolunda savaşırken ölmek şehitliktir. İç hastalıklarından ölmek şehitliktir. Yanarak ölmek şehitliktir. Boğularak ölmek şehitliktir. Yıkıntı altında kalarak ölmek şehitliktir. Aklını kaybederek ölmek şehitliktir. Hamile iken ölen kadın da şehittir." (N3196 Nesâî, Cihâd, 48; İM2803 İbn Mâce, Cihâd, 17)

Açıklama

Şehit, "şahit olan, hazır bulunan" demektir. Ölüp yok olan, kaybolup giden (gâib) değil berhayat olan, tabiri caizse ölümsüzleşendir. Bunun içindir ki şehit diridir, ölmez, ona "ölü" denmez.² Yeri ve zamanı geldiğinde canından daha mukaddes bildiği dini, milli ve mânevî değerler uğruna dünyadan ve dünyadaki her şeyden vazgeçip canını ortaya koyan kimsedir. Hz. Ömer'in veciz tarifıyla, "Şehit, kendisini Allah'a adayan kimsedir."¹¹¹

Allah yolunda hiç çekinmeden canını veren kimse, Hz. Peygamber de buna hem dünyada hem de âhirette şahitlik etmektedir.¹¹² Çünkü Allah yolunda cihad edenler, iki güzellikten birine erişmekten başka bir arzu beslemezler.¹¹³ Yani ya zaferi yaşayan gazilerden ya da şehitlerden biri olmayı dilerler.

Müslümanlar, Allah Resûlü'ne şehitlerin âhirette nasıl bir muamele ile karşılaşacaklarını sordukları gibi şehit yakınları da şehitlerinin durumlarını merak ederek sorular soruyorlardı. Enes b. Mâlik'in anlattığına göre, Hârise b. Sürâka'nın annesi ve Enes'in halası olan Rubeyyi",¹¹⁴ Peygamber Efendimize geldi. Oğlu Hârise Bedir günü kim tarafından atıldığı belli olmayan bir ok ile öldürülmüştü. Rubeyyi" dedi ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Hârise'nin gönlümdeki yerini bilirsin. Eğer o cennetteyse onun için ağlamam. Ama değilse ne yapacağımı (nasıl yas tutup ağlayacağımı) göreceksin. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz ona, "Sen aklını mı yitirdin? Cennet bir tane mi? Birçok cennet var ve senin oğlun en yüce (olan) Firdevs cennetindedir." buyurdu.¹¹⁵

Şehitlerin farklı dereceleri vardır ve bu dereceler, onların niyetleri ve amelleri istikametinde farklılık arz etmektedir. Bu konuda Hz. Peygamber dört çeşit şehitten söz eder. Birincisi, düşmanla karşılaşmış öldürülünceye kadar Allah'a sadık kalan, imanı sağlam mümin kişidir. Bu kişiye kıyamet günü insanlar başlarını kaldırıp bakacaklardır. Peygamber Efendimiz bunu anlatırken başını o kadar yukarı kaldırmıştır ki sarığı düşmüştür.

¹¹¹ Muvatta', Cihâd, 15.

¹¹² Buhârî, Cenâiz, 75.

¹¹³ Tevbe, 9/52.

¹¹⁴ Buhârî, Tefsîr, (Bakara) 23.

¹¹⁵ Buhârî, Rikâk, 51.

İkincisi, düşmanla karşı karşıya gelip serseri bir okun isabet etmesiyle şehit düşen kişi olup, canını verirken sanki bir ağacın dikenini batmış gibi hafif bir acı hissedecektir. Bu da imanı sağlam mümin kişidir. Üçüncüsü, hayatta salih ameller ile birlikte kötülük de işleyen, düşmanla karşılaşan ve öldürülünceye kadar Allah"a sadık kalan mümin kişidir. Dördüncüsü, ise kendine yazık eden (günahkâr), buna rağmen düşmanla karşılaşmış Allah'a verdiği sözde durarak şehit oluncaya kadar savaşan mümin kişidir.¹¹⁶

Görüldüğü üzere günahkâr da olsa, iman ve salih niyet ile Allah yolunda savaşan ve bu uğurda canını feda eden kimse için şehitlik hem geçmişteki hataları affettirmenin hem de Allah nezdinde vaad edilen derecelere erişebilmenin yoludur.¹¹⁷

Cenâb-ı Hak, şehitlerin yaptıklarının boşa çıkarılmayacağını, onların muradlarına erip cennete gireceklerini haber verir.¹¹⁸ Hatta onlara "ölüler" denmemesi konusunda insanları uyarır. Çünkü onlar mânen diridirler ancak idrak üstü bu canlılığı diğer insanlar anlayamazlar.¹¹⁹ "Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Allah'ın lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir hâlde Rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadır. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehit kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar."¹²⁰

Sevgili Peygamberimiz şehitlere verilecek mükâfatı ve onların nail olacakları nimetleri şöyle anlatmaktadır: "Şehitlerin ruhları (âdeta) yeşil kuşların içindedir. Bu kuşların arşa asılı kandilleri vardır. Onlar cennette istedikleri yerde dolaşır sonra arşa asılı kandillere inerler. Allah onlara şöyle seslenir: "Herhangi bir şey arzu ediyorsunuz?" Onlar da "Cennette dilediğimiz gibi dolaşabilirken başka ne arzu edebiliriz ki?" Yüce Allah onlara bunu üç defa sorar. Onlar Rablerinden bir şey dilemedikçe bırakılmayacaklarını anlayınca şöyle derler: "Yâ Rab! Ruhlarımızı bedenlerimize geri döndürmeni ve senin yolunda bir defa daha şehit olmayı diliyoruz."¹²¹

Cenâb-ı Hakk'ın şehitlere tanıdığı imtiyaz, onların şehit düşme anlarından itibaren başlamaktadır. Onlar ölüm acısını neredeyse hiç hissetmezler, Peygamberimizin ifadesiyle ölüm onlara bir çimdik acısı kadar hafif gelir.¹²²

Allah Resûlü, şehitlerin yaptıkları ibadet ve amellerin dahi farklı değerlendirileceğini bildirir. Nitekim Medine'de kardeş ilân ettiği iki şahıstan biri şehit düşmüş, diğeri ise normal bir şekilde ölmüştü. Sahâbe, cenaze namazında Allah'tan onu şehit düşen kardeşinin yanına alması istikametinde dua edince, Allah Resûlü, şehit olanın namazı ve diğer amelleri ile diğerininkiler arasında yer ile gökler arasındaki kadar fark bulunduğunu belirtir.¹²³

"Allah katında, şehit için altı ayrıcalık vardır: Kanının ilk damlası ile beraber günahları bağışlanır ve cennetteki yeri kendisine gösterilir, kabir azabından korunur, en büyük korkudan (cehennem

¹¹⁶ Tirmizî, Fedâilü'l-cihâd, 14.

¹¹⁷ Âl-i İmrân, 3/195: Tevbe, 9/52.

¹¹⁸ Muhammed, 47/4-6.

¹¹⁹ Bakara, 2/154.

¹²⁰ Âl-i İmrân, 3/169, 170.

¹²¹ Müslim, İmâre, 121

¹²² Dârimî, Cihâd, 17.

¹²³ Ebû Dâvûd, Cihâd, 27

azabından) emin olur, imanın elbisesi ile süslenir, hurilerle evlendirilir ve akrabalarından yetmiş kişi için şefa'at etmesi kabul olunur.”¹²⁴ “Şehidin başındaki kılıç parıltısı, imtihan olarak ona yeter!”¹²⁵ gibi rivayetler¹²⁶ şehitler için nakledilen müjdelere arasındadır.

Peygamber Efendimiz şehitliğin yüce bir makam olduğunu ashâbına anlatırken, kişinin taşıdığı niyetin bu konuda belirleyici olduğunu vurgular ve bu hususta sadece Allah rızasının gözetilmesi gerektiğini bildirir. Bu yüzden, kahramanlık için, kavmiyetçilik gereği, riya/gösteriş için savaşanların durumu sorulduğunda şöyle cevap verir: “Ancak, kelime-i tevhidin en yüce olması için çarpışan Allah yolundadır.”¹²⁷ Kendisine şehit olduğu bildirilen bir kimse hakkında da Resûlullah (sav), “Asla! Ganimet malından aşırıldığı bir elbise içinde onu cehennemde gördüm!”¹²⁸ buyurarak esas amacı farklı olan ve toplumun hakkına el uzatan bu kişinin şehit olmadığını ifade eder. Buna karşılık, “Kim içtenlikle Allah'tan şehit olmayı dilerse yatağında bile ölse Allah onu şehitlerin makamlarına ulaştırır.”¹²⁹ buyurarak samimi niyet ve isteğin önemini vurgulamaktadır. Bir savaşta yanlışlıkla kendi kılıç darbesiyle ölen Seleme b. Ekva'nın kardeşi hakkında da Peygamber Efendimiz, niyetinin halis olmasından ötürü onun şehit olduğunu haber vermiştir.¹³⁰

Çeşitli hadislerde ifade edilen bir başka konu da “mânevî şehitlik”tir. Rahmet Elçisi, şehitliğin, sadece harp meydanında öldürülmekten ibaret olmadığını, farklı çeşitlerinin bulunduğunu beyan etmektedir. Çok arzuladıkları hâlde şehitlik mertebesine ulaşamayan ashâbın üzüntüsünü dikkate alan Allah Resûlü, büyük felâketler ve onulmaz hastalıklar sonucu ölen müminlerin de şehitlik sevabına nail olacaklarını belirterek onları teselli etmiştir. Abdullah b. Cebr'in aktardığına göre, Allah'ın Resûlü, Abdullah'ın babası Cebr'i hastayken ziyaret etmişti. Efendimiz, Cebr'in yanına girince kadınların, “Biz senin ölümünün Allah yolunda şehitlik şeklinde olacağını zannediyorduk?” diye ağlaştıklarını görünce şöyle dedi: “Siz sadece Allah yolunda (çarpışırken) öldürülmeyi mi şehitlik sanıyorsunuz. O zaman sizin şehitleriniz gerçekten azdır! Allah yolunda savaşırken ölmek şehitliktir. İç hastalıklarından ölmek şehitliktir. Yanarak ölmek şehitliktir. Boğularak ölmek şehitliktir. Yıkıntı altında kalarak ölmek şehitliktir. Aklını kaybederek ölmek şehitliktir. Hamile iken ölen kadın da şehittir.”¹³¹

Şehitlik, zaten ölümlü olan insanın, yüce değerlerin yaşatılması uğrunda ve sırf Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla canını Allah'a satmasıdır: “Şüphesiz Allah, müminlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır. Artık, onlar Allah yolunda savaşır, öldürürler ve ölürler. Allah, bunu Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da kesin olarak va'detmiştir. Kimdir sözünü Allah'tan daha iyi yerine getiren? O hâlde yapmış olduğunuz bu alışverişten dolayı sevinin. İşte "büyük kurtuluş ve mutluluk" budur.”¹³² Canını Allah'a satmanın karşılığında O'nun rızasını ve cenneti kazanmak vardır. İşte bu kârlı alışverişin farkında olan

¹²⁴ İbn Mâce, Cihâd, 16.

¹²⁵ Nesâî, Cenâiz, 112.

¹²⁶ Ebû Dâvûd, Cihâd, 26.

¹²⁷ Buhârî, Tevhîd, 28.

¹²⁸ Tirmizî, Siyer, 21.

¹²⁹ Müslim, İmâre, 157

¹³⁰ Müslim, Cihâd ve siyer, 124

¹³¹ Nesâî, Cihâd, 48

¹³² Tevbe, 9/111.

müminler, tarih boyunca, savaş meydanlarına, âdeta bir gül bahçesine girer gibi girmişler, uğruna yaşadıkları din, vatan, namus için şehit olarak Rablerine kavuştukları hâlde, hayati güzellik ve iyilik yönünde değıştirme ve yönlendirme konusunda hâlâ aktif bir unsur olmaya devam etmektedirler. Bu da onların biz fark etmesek de hâlâ hayatta ve aramızda yaşıyor olduklarının en güzel işaretidir.

